

KDOV-blad

1917 - KDOV - 2017

Zomer 2017

KDOV (opgericht 21 april 1917)
KDOV-blad verschijnt 4 x per jaar

Voorzitter:

Ton (dr. A.A.M.J.) van Eck, Koningin Wilhelminalaan 532, 2274 BM Voorburg
voorzitter@kdov.nl - tel. 070 - 383 23 49

Vice-voorzitter:

Ruud (R.W.H.) Huijbregts, Poolsterlaan 8, 5632 AN Eindhoven
ruud.huijbregts@gmail.com - tel. 040 - 290 34 28 - fax. 0842 - 23 22 13

Secretaris:

Gemma (G.M.L.) Coebergh, Korte Begijnstraat 28, 2011 HC Haarlem
secretaris@kdov.nl - tel. 023 - 551 68 77

Penningmeester:

Ben (ir. B.A.G.) Hillen, Jachtwerf 12, 2725 DP Zoetermeer
penningmeester@kdov.nl - tel. 079 - 341 85 75

Bestuurslid:

Anja (A.) Hendrixx, Schinfelder Straße 42, D-52538 Gangelt
anja.hendrixx@t-online.de – tel. 00 49-2454-9028317

Geestelijk Adviseur:

Diaken Eric (Drs. E.H. A.) Fennis

Hoofdredacteur KDOV-blad:

Ruud (drs. R.T.M.) Hoogenboom
redactie@kdov.nl - tel. 0228-562632

Eindredacteur KDOV-blad:

Ben (ir. B.A.G.) Hillen, Jachtwerf 12, 2725 DP Zoetermeer

Doel:

De vereniging heeft ten doel de bevordering van het liturgisch en artistiek stijlbegrip van de kerkmusici, werkzaam binnen de Nederlandse rooms-katholieke kerkprovincie en de behartiging van de geestelijke en materiële belangen van haar leden.

Voorwaarden voor het lidmaatschap:

Een bepaalde mate van vakbekwaamheid in muzikaal en liturgisch opzicht, ten minste op het niveau van de eisen voor het getuigschrift van de KDOV.

De contributie 2017 bedraagt:

gewoon lidmaatschap € 41,- , 65+ lid € 29,- en reeds lid in 2004 tevens 65+ € 19,-.
Bankrekening NL42INGB0001031344 t.n.v. KDOV, Zoetermeer

Website: www.kdov.nl Webmaster: Ben Hillen – webmaster@kdov.nl

Opgaaf van leden en adreswijzigingen aan de secretaris.

Technische afwerking mededelingenblad: Ben Hillen

Druk & verzending: SchultenPrint, Zoetermeer

ISSN-nummer 1388-2341

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Van het bestuur.....	1
Personalía	2
Nagel en Bambacht in orgels (Naar aanleiding van het artikel: "Hoe redden we het pijporgel?")	4
Paus Franciscus: belang van kerkmuziek en actieve deelname in de liturgie	8
Hoe word je orgeladviseur?	9
Nieuwe uitgaven van Hendrik en Jurriaan Andriessen, Albert de Klerk en Herman Strategier.....	11
Emeritus paus Benedictus XVI over stilte in gebed en liturgie	12
Korte berichten.....	14
Activiteiten.....	23
Orgelbouwnieuws	31
Nieuwe uitgaven	33

Van het bestuur

Viering 100-jarig bestaan van de KDOV is verschoven naar

zaterdag 25 november 2017

Wij hadden u al lang geleden gevraagd om de jubileumdatum in agenda te noteren. Door praktische omstandigheden was het bestuur echter genoodzaakt om de viering uit te stellen tot 25 november. Mogen wij u vragen de nieuwe datum te reserveren?

Zoals eerder gezegd gaan we het jubileum vieren in en rond de Kathedrale Basiliek St. Bavo in Haarlem met de gebruikelijke elementen: jaarvergadering, eucharistieviering, aanbidding en uitreiking van het jubileumboek, concert en feestelijk samenzijn. Er wordt nog hard gewerkt aan het jubileumboek, een publicatie over 100 jaar KDOV en een opdracht voor een jubileumcompositie. Er komt een concert met het Kathedrale Koor Haarlem met werken van Nederlandse componisten die lid waren van de KDOV zoals Hendrik Andriessen, Albert de Klerk, Louis Toebosch, Bernard Bartelink, Jan Valkestijn Wij houden u op de hoogte. Op het programma staat in elk geval het proprium en ordinarium van de Missa Christus Rex van

Hendrik Andriessen. Uw verdere reacties, ideeën zijn van harte welkom. (BH; juli 2017)

Ontwikkeling rechtspositie

Er zijn op dit moment geen ontwikkelingen. (BH; juli 2017)

Uw nieuwe e-mailadres

Wij willen u voortdurend vragen uw evt. gewijzigde e-mailadres aan ons door te geven aan: webmaster@kdov.nl. (BH)

Jubilea van KDOV-leden

Graag publiceren wij actuele informatie over KDOV-leden in ons blad. Daarbij gaat het om aankondiging van bijv. een jubileum. Graag naar: webmaster@kdov.nl (BH; april 2017)

Oproep aan de leden om foto's voor het jubileumboek

Wie kan ons helpen aan afbeeldingen voor het jubileumboek van verenigingsactiviteiten van de KDOV in de afgelopen 50 jaar zoals ledenvergaderingen, het 75-jarig jubileum in 1992, een bestuursstafel, een concert door bestuursleden enzovoort?

Graag toezenden aan: aamjveck@gmail.com (electronisch minimaal 300 dpi) of per post naar Koningin Wilhelminalaan 532
2274 BM Voorburg. (TvE)

Personalia

Nieuw adres:

S.H. (Steven) van Wieren, Laan der Verenigde Naties 61,
2694 KD 's-Gravenzande

Overleden:

H.P.J. Baars, Weert; overleden op 9 maart 2017

P.A.F.M. (Piet) van de Ven, Lieshout; overleden op 5 mei 2017

Mgr. drs. J.W.N. Valkestijn, Haarlem; overleden op 16 juni 2017

Jubileum Ans Strik

Ans Strik, liet ons weten dat ze 50 jaar koördirigent is. Van harte gefeliciteerd. Ans begon 50 jaar geleden in de parochie te Nieuw-Wehl en vervolgde de jaren daarna bij de H. Geestparochie in Doetinchem. Toen haar man Jan Strik, ook onder andere kerkmusicus, overleed is ze hem bij 'zijn' kerk, Christus Koningkerk te Vorden, opgevolgd. Daar is ze sinds de

laatste 20 jaar nog steeds in dienst, naast haar werk bij de St. Pancratiuskerk.

Lintje voor dirigent/organist Gerard Legierse

Ons lid dirigent/organist Gerard Legierse, verbonden aan de H. Bonifatiusparochie in Rijswijk, heeft op 26 april jl. tijdens de lintjesregen van burgemeester Ravestein van de Gemeente Pijnacker/Nootdorp de koninklijke onderscheiding lid van de Orde van Oranje-Nassau uitgereikt gekregen.

Gerard Legierse, woonachtig in Pijnacker, is sinds 2004 verbonden als dirigent/organist bij H. Bonifatiusparochie in Rijswijk. Tevens is hij al sinds 2005 de artistiek leider van de succesvolle concertserie 'Muziek in de Bonifatius'. Zijn muzikale carrière startte Gerard in 1969 in de H. Familiekerk in Rotterdam en hij redde daar tot twee keer toe een orgel van de sloop. Ook was hij organist van de Parochie H.H. Michael en Clemens In Rotterdam en H. Antonius Abt in Den Haag. In de 40 jaar dat hij in de kerken orgels heeft bespeeld, heeft hij deze buiten zijn dienstverband ook onderhouden. *Bron: Rijswijks Dagblad; 26 april 2017*

Mgr. Jan Valkestijn overleden

Vlak voor het ter perse gaan van dit blad ontvingen we het overlijdensbericht van Mgr. Drs. Jan Valkestijn, rustend rector cantus van de Kathedrale Basiliek St. Bavo in Haarlem, op vrijdag 16 juni, in de leeftijd van 88 jaar.

Jan Valkestijn heeft als componist, dirigent, onderzoeker en auteur veel betekend voor de Nederlandse r.-k. kerkmuziek in het algemeen en dat in de Haarlemse St. Bavokathedraal in het bijzonder.

Op 23 juni werd om 14 uur onder grote belangstelling de Pontificale Requiemmis gecelebreerd in "zijn" kathedraal waarbij de bisschop van Haarlem, Mgr. Dr. J. Punt, voorging en de homilie werd uitgesproken door diaken drs. E. Fennis. De gezangen werden verzorgd door het kathedrale koor St.-Bavo dat was versterkt door veel oud-leden. Dit stond onder leiding van magistra cantus Sanne Nieuwenhuijsen en de magister secundus Rens Tienstra MA MMus. De orgels werden bespeeld door Dr. Ton van Eck en Drs. Albert Jan Roelofs, resp. titulair- en co-titulair-organist van de kathedraal, waarna de teraardebestelling plaatsvond op de r.-k. begraafplaats te Overveen.

Aangezien de termijn te kort was om een In Memoriam op te nemen dat

recht doet aan de verdiensten van de overledene zullen we dat moeten uitstellen naar de volgende aflevering van het KDOV-blad.

We wensen zijn naaste familieleden en zijn huisgenote, mevrouw Rika Diemeer, die hem vele jaren trouw heeft verzorgd, veel sterkte met dit verlies.

Moge hij in vrede rusten.

Bestuur KDOV

Nagel en Bambacht in orgels (Naar aanleiding van het artikel: "Hoe redden we het pijporgel?")

Ton van Eck

Inleiding

In de laatste aflevering van het KDOV-blad was een interview opgenomen, dat op 16 september 2016 al was verschenen in het Katholiek Nieuwsblad en toen al de nodige stof had doen opwaaien.

Reacties bleven niet uit, en omdat ik niet alleen voorzitter van de KDOV ben, maar ook als orgeladviseur actief ben, regende het verwijten aan ons adres, en zelfs aan mij persoonlijk, onder meer van de secretaris van het College van Orgeladviseurs Nederland die ook als adviseur namens de Katholieke Klokken- en Orgelraad (KKOR) werkzaam is en van de ambtelijk secretaris van de KKOR die tevens lid is van onze vereniging.

Ik heb me die kritiek ter harte genomen, maar allen, die reageerden, ook duidelijk gemaakt dat, behoudens de officiële mededelingen van het bestuur van de KDOV, de redactie van het KDOV-blad onafhankelijk is. Wel heb ik eraan toegevoegd dat ook ik het sterk betreunde dat dit interview was afgedrukt zonder nader commentaar of enige toelichting.

Uiteraard heb ik ook contact opgenomen met onze kersverse hoofdredacteur om hem te vragen naar zijn beweegredenen om dit interview op te nemen. Ruud Hoogenboom wees me er (terecht) op dat bijdragen, die overgenomen worden uit andere bladen, niet impliciet de mening van de KDOV vertolken. Die rubriek is er juist voor om onze leden te informeren wat er zich in het veld afspeelt, ook als het iets negatiefs of afkeurenswaardigs is.

Hij hoopte juist dat het opnemen van wat controversiële artikelen de discussie in het KDOV-blad zou stimuleren.

Achteraf gezien was het beter geweest als, voorafgaand of na de betreffende bijdrage, er enkele regels ter toelichting hadden gestaan waaruit dit laatste wat duidelijker zou hebben gebleken.

Zolang het interview in een algemeen tijdschrift als het Katholiek Nieuwsblad stond, konden de onwaarheden en de kwaadsprekerij die het bevatte, niet veel kwaad, maar nu het in een vakblad terechtgekomen is, voel ik, als momenteel langst voor de KKOR werkzame adviseur, wél de noodzaak om te reageren.

In het interview wordt aan twee personen een podium gegeven om zich voor te doen als reddende engelen voor de overcomplete orgels in ons land, en met name die in de r.-k. kerken. Dat hierbij niet de instandhouding van het klinkend erfgoed maar eigen gewin de eigenlijke drijfveer is, moge uit onderstaand relaas blijken.

KKOR

Vooraf zij opgemerkt dat de Nederlandse r.-k. kerkprovincie voor adviezen op orgelgebied als sinds 1944 beschikt over een instantie die deze taak uitoefent: de Katholieke Klokken- en Orgelraad en die zich, naast herstel, al enkele jaren intensief bezighoudt met herbesteding van instrumenten in nauw overleg met de bisdommen die ook in het bestuur van de KKOR zijn vertegenwoordigd.

Innovatie

Wat J. Bambacht onder innovatie verstaat, is niets anders dan een fabrieksmatige aanpak van de orgelbouw. In de periode van ca. 1900 - 1960 is het juist de fabrieksmatige vervaardiging van orgels geweest die het artistieke vakmanschap teloor heeft doen gaan.

Wat betreft de automatisering is er niets nieuws onder de zon. Een groot toeleveringsbedrijf voor orgelonderdelen werkte al meer dan een kwart eeuw geleden met een dergelijke geautomatiseerde aansturing als het ging om de vervaardiging van klavieren. Het maken, en vooral de restauratie van pijporgels is echter een kunstambacht. En bij restauratie is het gebruik van een robot onmogelijk.

Vrijwilligers

Van de zo door hen geprezen medewerking van vrijwilligers wordt al decennia gebruik gemaakt door erkende orgelmakers (aangesloten bij de Vereniging van Orgelbouwers in Nederland). Echter, vanuit hun ervaring en die van de adviseurs blijkt dat de mogelijkheden per parochie sterk verschillen en dat er naast successen ook de nodige fiasco's te melden zijn, waardoor we tot de conclusie moeten komen dat vrijwilligers altijd onder

toezicht van een medewerker van een orgelmaker moeten werken willen er geen problemen komen en dat hun mogelijkheden beperkt zijn.

Orgeladviseurs

Natuurlijk moeten bij deze heren ook de orgeladviseurs het ontgelden. Het is hen blijkbaar ontgaan dat zich in de orgeladvieswereld in ons land de afgelopen vijftien jaar de nodige ontwikkelingen hebben voorgedaan. Er is een College van Orgeladviseurs opgericht waarvan alle actieve leden gecertificeerd zijn. De orgeladviseurs en de erkende orgelmakers hebben zo'n tien jaar terug allen een regulatief ondertekend waarin juist afspraken zijn gemaakt over het voorkómen van belangenverstrengeling. Van vriendjespolitiek is geen sprake. Waar de orgeladviseurs van het CvON en de orgelmakers van de VON voor staan is gezonde concurrentie en kwaliteit tegen een rechtvaardige prijs.

Wat betreft de honorering. De tarieven die bij de KKOR worden gehanteerd zijn tot stand gekomen in overleg met het Economencollege van de Ned. Kerkprovincie en goedgekeurd door de Bisschoppenconferentie. De regeling met een percentage van de kosten van de orgelmaker is niet in alle gevallen ideaal (zowel voor de adviseur als voor de opdrachtgever) maar wel controleerbaar voor de opdrachtgever en het Bisdom. De 7% die Ton Nagel noemt, is een uit de lucht gegrepen veel te hoog percentage. De tarieven zijn gebaseerd op het nettobedrag van de offerte van de orgelmaker, dus exclusief BTW en exclusief reiskosten, en kent drie gradaties: bij nieuwbouw (komt in de praktijk niet meer voor) 2%, bij herstel of overplaatsing 3%, bij restauratie van een rijksmonument 5% (vanwege het extra (archief)onderzoek, maar daarvoor wordt dan ook subsidie verleent). Daarboven mag de adviseur zijn werkelijke reiskosten in rekening brengen, bij een rijksmonument tot maximaal 2%. Ik kan verzekeren dat ik nog nooit tot 7% ben gekomen! Wel kan ik verzekeren dat een orgeladviseur die zijn werk serieus verricht daar, gezien de aard en omvang van het werk, een rechtvaardige honorering voor krijgt, maar niet meer dan dat. Bovendien zijn het de adviseurs geweest die destijds gepleit hebben voor het opvragen van meerdere, vergelijkbare offertes waarvan de laagste werd gekozen. Hoezo financiële belangen zoals Bambacht en Nagel beweren?

Orgels naar het buitenland

Er is in ons land een overschot aan orgels. Daartussen zitten veel elektropneumatische instrumenten uit de naoorlogse wederopbouwperiode met een matig tot laag artistiek gehalte en met relatief hoge onderhoudskosten. Mijns inziens moeten we de mensen in Oost Europa niet daarmee opzadelen.

Wat betreft de historisch waardevolle orgels en andere degelijk gebouwde mechanische instrumenten. Daarvoor zouden we in eerste instantie een plaats moeten zoeken in ons eigen land en dat kan het beste worden georganiseerd via de officiële advieskoepels, te weten de KKOR en de Commissie Orgelzaken (COZ) van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN). Wat de Rooms-Katholieke Kerk betreft kan dit het beste in nauwe samenwerking met de bisdommen.

Inmiddels heeft een aantal orgels zijn weg gevonden naar het buitenland dankzij de bemiddeling van de advieskoepels, die er dan naar streven dat de overdracht van de Nederlandse naar de buitenlandse kerkgemeenschap geschiedt zonder tussenkomst van een derde partij.

Tevens kan er dan ook enig toezicht worden gehouden op de plaatsing door contacten tussen de orgelbouwer in Nederland, die het instrument heeft vervaardigd of in onderhoud heeft, en zijn collega in het buitenland de het daar plaatst.

Toekomst van de orgelbouw in ons land

De orgelbouw in ons land is al behoorlijk gekrompen en zal nog verder krimpen. Het is echter onjuist te stellen dat er alleen maar ouderen in de orgelbouw werken, zoals Bambacht en Nagel beweren. Ook dat is uit de lucht gegrepen. Bij alle orgelmakers waar ik kom, zie ik op de werkvloer meerdere werknemers die tussen de 30 en 40 jaar oud zijn en hun werk met enthousiasme verrichten. Net als bij de kerken in ons land zal in de toekomst het aantal medewerkers afnemen, maar de traditie van het kunstambacht blijft bestaan mits we kiezen voor kwaliteit.

Besluit

De activiteiten van de heren Nagel en Bambacht t.a.v. de orgels in de parochies zijn overigens aanmerkelijk minder altruïstisch dan zij doen voorkomen. Ik wil dit illustreren aan de hand van onderstaand voorbeeld.

Onlangs kwamen beide heren op eigen initiatief kijken bij een te sluiten kerk waarvan het orgel beschikbaar zou komen.

Tot grote verbazing van het betreffende parochiebestuur bleek hun instrument enkele dagen later op marktplaats.nl te koop aangeboden te worden door Ton Nagel.

Toen dit bestuur Ton Nagel meedeelde dat het hiertoe geen opdracht had gegeven en hem opdroegen de naar hun mening illegale advertentie te verwijderen, ontvingen ze twee dagen later een factuur van € 435,- van de Fa. Consultare (waarvan J. Bambacht de directeur is) voor taxatie van het orgel, waartoe het parochiebestuur in het geheel geen opdracht had gegeven. Deze kosten zouden komen te vervallen indien de verkoop van het orgel via Consultare zou verlopen. Mijns inziens zijn dit praktijken waarvoor een malafide colportagebedrijf zich niet hoeft te schamen en dat

een mooi item zou zijn voor het tv-programma Opgelicht. Als onze leden daar anders over denken hoor ik dat graag. Samen met Ruud Hoogenboom hoop ik dan op een levendige discussie.

Gelukkig had de parochie tevoren de KKOR al ingeschakeld en we spannen ons nog steeds in om een goede bestemming voor dit instrument te vinden.

Advies (zomaar gratis!)

Als er iets is met een orgel of de klokken in uw kerk, raadt u dan uw parochiebestuur aan om de KKOR in te schakelen. Het eerste advies is bovendien voor rekening van het Bisdom. Voor de volledigheid laat ik het adres even volgen:

Secretariaat Katholieke Klokken- en Orgelraad (KKOR), Theo van der Hoorn, Dennenlaan 5, 2451 XK Leimuiden, tel. 0172-507516, e-mail: kkor@tele2.nl

Paus Franciscus: belang van kerkmuziek en actieve deelname in de liturgie

“Het gaat er vooral om geconcentreerd deel te nemen aan Gods mysterie, aan de Godsopenbaring, de ‘theofanie’ die zich in iedere eucharistieviering voltrekt; hierin komt de Heer immers tegenwoordig te midden van zijn volk, dat geroepen is werkelijk deel te nemen aan het heil dat door de gestorven en verrezen Christus wordt geactualiseerd. De actieve en bewuste deelname bestaat er dus in, dat men ten diepste weet binnen te treden in zo’n groot mysterie, dat men in staat is het te beschouwen, te aanbidden en te ontvangen, en de betekenis ervan kan ontwaren, vooral dankzij de gewijde stilte en de muzikaliteit van de taal waarin de Heer tot ons spreekt”. Dit hield paus Franciscus op 4 maart 2017 in Rome voor aan de deelnemers van een internationaal congres over de gewijde muziek. Volgens paus Franciscus gaat het enerzijds erom het overgeleverde rijke en veelvormige erfgoed te behouden en te waarderen door het in deze tijd evenwichtig te gebruiken en daarbij het risico te vermijden van een nostalgische en “archeologische” visie. Anderzijds dient men ervoor te zorgen dat de gewijde muziek en de liturgische zang volledig “geïncultureerd” zijn in het verschillende artistieke en muzikale taaleigen van dit moment. Dit houdt in, dat het Woord van God zo moet worden geïncarneerd en vertaald in gezangen en kerkmuziek, dat het hart van de huidige mens erdoor wordt geraakt en geopend voor het geloof en dat de gelovigen het gevierde geloofsmysterie kunnen ontvangen in een volledige deelname.

“Zeker, de ontmoeting met de moderne tijd en de invoering van de landstalen in de liturgie hebben voor veel problemen gezorgd: op het vlak van de taal, de vorm en de muzikale genres. Dikwijls voerden een zekere middelmaat, oppervlakkigheid en banaliteit de boventoon ten koste van de schoonheid en diepgang van de liturgische vieringen. Daarom kunnen de hoofdpersonen op dit terrein - musici, componisten, dirigenten en zangers van koren en *scholae cantorum*, en cantors - een kostbare bijdrage leveren aan de vernieuwing, vooral in kwalitatieve zin, van de gewijde muziek en de liturgische zang.” De paus acht daarvoor een passende muzikale vorming nodig, ook bij hen die zich voorbereiden op het priesterschap; deze vorming moet gebeuren in dialoog met de muzikale stromingen van onze tijd, met de instanties op verschillend cultureel terrein, en in een oecumenische houding.

Paus Franciscus besloot zijn toespraak met de oproep om het belangrijke eigen doel van de gewijde muziek en zang niet uit het oog te verliezen: “Het gaat erom de liturgische gemeenschap en het volk van God te helpen het Godsmysterie te ontwaren en eraan deel te nemen met alle zintuiglijke vermogens, lichamelijke en geestelijke. De gewijde muziek en de liturgische zang hebben tot taak ons de zin voor Gods glorie te geven, voor zijn schoonheid en zijn heiligheid”. (bron: Nieuwsbrief NRL, 27 maart 2017)

Hoe word je orgeladviseur?

Wie het orgel in een katholieke kerk wil laten repareren of vernieuwen, wendt zich tot de KKOR. Zijn orgeladviseurs zijn bisschoppelijk aangewezen om dat project te begeleiden.

“Orgels zijn monumentale, kostbare en waardevolle instrumenten. Ze verdienen de uiterste zorg”, zegt Michel Doll (72) van de Katholieke Klokken- en Orgelraad (KKOR). Dat is het college van adviseurs waaraan de bisschoppen sinds 1943 de zorg voor orgels in katholieke kerken hebben toevertrouwd. Vanuit de KKOR is een tiental jaren geleden het idee geboren te komen tot een opleiding voor orgeladviseurs. Daar bleek de protestantse tegenhanger ook wel oren naar te hebben. Het leidde ertoe dat de KKOR, samen met de Commissie Orgelzaken (COZ) voor de PKN en het College van Orgeladviseurs Nederland (CvON), de stichting LOTO in het leven riep: de stichting Landelijke Opleiding tot Orgeladviseur. Als secretaris van de KKOR stond Doll mede aan de wieg ervan.

“We hadden er een concrete aanleiding voor”, vertelt Doll. “Er was een vacature voor orgeladviseur waarop liefst twintig reacties kwamen. Vijf hebben we uitgenodigd, en ze bleken alle vijf heel geschikt. De meest ervaren is het toen geworden. Maar de anderen waren zo goed, dat we er het contact niet mee wilden verliezen. Die hebben we toen voorgesteld bij

ons in opleiding te komen, die toen dus nog helemaal moest worden opgebouwd. Daar voelden ze wel voor.”

De stichting LOTO heeft sindsdien steeds enkele adviseurs in opleiding. “Gewoonlijk zijn de kandidaten professionele organisten met een conservatoriumdiploma”, vertelt Doll. “Als dat niet het geval is, moet hij of zij voorspelen voor een commissie, die beoordeelt of het niveau voldoende is. De mensen die we nu voor de opleiding krijgen zijn vrijwel allemaal jong en behept met het orgelvirus, zal ik maar zeggen. Je staat er vaak van te kijken hoeveel ze al weten. Maar ook de oude getrouwen, die al jaren meelopen, hebben gewoon het certificaat moeten halen. Het is een opleiding op HBO/WO-niveau. Inmiddels hebben we als LOTO een zestal orgeladviseurs afgeleverd, waaronder een zeer getalenteerde vrouw, en zelfs een Belgische professor, die ook als orgeldeskundige gecertificeerd wilde worden met een vakdiploma. In België bestaat zo’n opleiding niet.”

“Het opleidingstraject bestaat uit vier modules” legt Doll uit, “en elk wordt afgesloten met een examen.” De eerste module gaat over orgelkas en de claviatuur. De tweede over het gehele binnenwerk, uitgezonderd het pijpwerk, dus: windvoorziening, mechanieken en windladen. Het pijpwerk en daarmee samenhangende kennis en inzicht in disposities komen aan de orde in de derde module. De laatste is gewijd aan zaken als akoestiek, klimaatbeheersing, kennis van subsidieregelingen, het vergelijken van offertes en het opstellen van begrotingen. Uiteraard moet de kandidaat laten zien goede rapporten te kunnen schrijven. Er is ook aandacht voor sociale vaardigheden, benadrukt Doll, want een orgeladviseur moet in zijn advies vaak meerdere partijen bij elkaar brengen. De KKOR telt momenteel – naast een klokkenadviseur – zes orgeladviseurs, die bekende musici zijn: Jan Boogaarts, Rogier van Dijk, Ton van Eck, Cees van der Poel, Remy Syrier en Marcel Verheggen. “Met die zes is de behoefte van dit moment aardig gedekt”, aldus Doll. “Maar de nieuwe generatie komt er dus al aan.”

Bureau Hobéon in Den Haag reikt de certificaten uit. Het certificaat dient elke zes jaar hernieuwd te worden om te tonen dat de vakkennis op peil is gehouden. En die omvat dus nogal wat. “Het lijkt misschien een zijpadje”, zegt Doll, “maar een adviseur moet ook kennis hebben van akoestiek. Tegenwoordig gaan de disciplines van akoesticus en orgeladviseur steeds meer hand in hand. Daar moet je niet op bezuinigen. Laat ik het zo zeggen: als je beide heren bij je project haalt krijg je rekeningen met twee nullen. Doe je dat niet en moet er achteraf van alles verspijkerd worden, dan krijg je een rekening met vier nullen. Want als het fout gaat, gaat het ook in je portemonnee fout.” (Henk Rijkers; met toestemming overgenomen uit *Katholiek Nieuwsblad*, nr.46, 18 november 2016)

Michel Doll: “Een orgeladviseur moet ook kennis hebben van akoestiek.”
(foto: Henk Rijkers)

Nieuwe uitgaven van Hendrik en Jurriaan Andriessen, Albert de Klerk en Herman Strategier

In dit Andriessen/De Klerk-jaar 2017 zal aan de muziek van Hendrik Andriessen (125 jaar geleden geboren) en Albert de Klerk (100 jaar geleden geboren) veel aandacht worden besteed. De Andriessen/De Klerk Stichting te Haarlem geeft op de website (www.andriessendeclerkstichting.nl) een uitgebreid overzicht van alle festiviteiten die in september en oktober zullen plaatsvinden.

Bij Boeijenga verschenen begin maart 2017 de *Tien Orgelwerken* (1944/45) van Albert de Klerk. Hoewel er veel vraag naar was is de bundel na de eerste druk van 1946 nooit meer herdrukt, zodat de geheel nieuwe uitgave van deze aantrekkelijke werken in een behoefte zal voorzien. Hiermee is nu tegelijk het volledige orgeloeuvre van De Klerk beschikbaar.

Boeijenga publiceerde in dezelfde tijd eveneens de bundel *Thirty short Inventions* van Herman Strategier, in 1962 in Amerika uitgegeven maar al vele jaren uitverkocht, en in Nederland weinig bekend geworden. De muziek is fraai en uitermate geschikt voor beginnende orgelstudenten.

Donemus publiceerde in december j.l. de nog niet eerder uitgegeven *Vier Sonatinen* (1929) voor viool en piano van Hendrik Andriessen. Het betreft vier eendelige composities die als één geheel kunnen worden uitgevoerd. Andriessen zelf trad bij uitvoeringen van deze fijnzinnige werkjes regelmatig op als begeleider.

In dezelfde maand gaf Donemus de *Vier Revius-liederen* uit van Jurriaan Andriessen. Deze liederen op teksten van Jacob Revius zijn oorspronkelijk voor mezzo-sopraan en harp, maar de componist geeft uitdrukkelijk aan dat

de begeleiding ook kan worden gespeeld op piano, clavecimbel of orgel. Juist door de eenvoud van de muziek is de zeggingskracht optimaal.

Bij Donemus is voor dit jaar 2017 een reeks nieuwe Andriessen-uitgaven in voorbereiding. Behalve om een aantal kamermuziekwerken gaat het vooral om liederen op Franse, Duitse en Italiaanse teksten, waarvan Andriessen de meeste componeerde tussen 1913 en 1923.

Bij Ascolta is de uitgave van ongeveer 25 werken in voorbereiding: Latijnse missen en motetten voor verschillende bezettingen, sololiederen met orgelbegeleiding, alsmede enkele eenvoudige stukjes voor viool en piano of cello en piano.

Op enkele uitzonderingen na werd geen van deze composities ooit eerder gepubliceerd.

In 2017 zal in kranten en tijdschriften uitgebreid aandacht aan beide componisten worden besteed. In een viertal nummers van 'Het Orgel' zijn/zullen artikelen verschijnen van de hand van Lourens Stuifbergen: over de ontstaansgeschiedenis van Andriessens *Fête-Dieu* (in maart), *Choral I* en *Choral II* (in mei) en *Choral III* en *Choral IV* (in juli) van Hendrik Andriessen, en de *Tres Meditationes Sacrae* (in september) van Albert de Klerk. Die artikelen gaan uitgebreid in op de achtergronden van genoemde werken en tonen muziekvoorbeelden uit nooit gepubliceerde oudere versies.

In 'De Orgelvriend' zal in het juli/augustus-nummer een artikel te lezen zijn over het orgeloeuvre van Albert de Klerk met daarin vooral aandacht voor de nieuwe uitgave van de *Tien Orgelwerken*. (RH/Lourens Stuifbergen; bron mail d.d. 4-3-2017)

Emeritus paus Benedictus XVI over stilte in gebed en liturgie

Voor de Duitse uitgave van het boek "Kraft der Stille. Gegen eine Diktatur des Lärms" van kardinaal Sarah, de prefect van de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten, heeft emeritus paus Benedictus in de Paasweek van 2017 een opmerkelijk voorwoord geschreven. Daarin onderstreept Benedictus XVI het belang van de stilte in de liturgie. Bovendien prijst hij paus Franciscus, die aan deze Congregatie een geestelijke leider heeft gegeven in de persoon van kardinaal Sarah, bij wie de liturgie in goede handen is. Ook uit Benedictus XVI zijn bekommernis om de geloofsbeleving van bisschoppen en priesters.

"Sinds ik begin van de jaren vijftig voor het eerst de brieven van de heilige Ignatius van Antiochië heb gelezen, is mij op bijzondere wijze een woord uit zijn brief aan de Efesiërs bijgebleven. *'Beter is het te zwijgen en te zijn dan te spreken en niet te zijn. Goed is het te onderrichten, wanneer men doet*

wat men zegt. Zo is enkel leraar degene die sprak en het gebeurde, en wat hij zwijgend heeft gedaan, is de Vader waardig. Wie werkelijk het woord van Jezus bezit, kan ook zijn stilte vernemen, opdat hij volmaakt zij, opdat hij werkzaam is door zijn woord en door zijn zwijgen erkend wordt' (Ign. ad Eph. 15, 1 e.v.).

Wat betekent dat, de stilte van Jezus vernemen en Hem erkennen door zijn zwijgen? We weten uit het evangelie, dat Jezus steeds weer de nachten in eenzaamheid 'op de berg' heeft beleefd in gebed en in gesprek met de Vader. We weten dat zijn spreken, zijn woord, uit het zwijgen voortkomt, en enkel daar kon rijpen. Zo is het helder, dat zijn woord enkel juist verstaan kan worden, wanneer men ook binnentreedt in zijn zwijgen; wanneer men leert om het vanuit zijn zwijgen te verstaan.

Om de woorden van Jezus te verklaren is zeker historische kennis nodig, die ons leert om de tijd en taal van destijds te begrijpen. Maar dit alleen is niet voldoende om de boodschap van de Heer werkelijk in zijn diepte te verstaan. Wie tegenwoordig de steeds dikker wordende commentaren op de evangeliën leest, blijft uiteindelijk toch teleurgesteld. Hij verneemt over die tijd veel dat nuttig is en vele hypothesen die uiteindelijk toch niets bijdragen aan het verstaan van de tekst. Uiteindelijk voelt men, dat bij de overvloed aan woorden iets wezenlijks ontbreekt: het binnentreden in het zwijgen van Jezus, waaruit zijn woord geboren is. Als wij niet in staat zijn om binnen te treden in dit zwijgen, zullen ook wij het woord slechts oppervlakkig vernemen en daarom niet echt verstaan.

Al deze gedachten zijn mij bij het lezen van het nieuwe boek van kardinaal Robert Sarah door de geest gegaan. Sarah leert ons het zwijgen, - het mede-zwijgen met Jezus, de ware innerlijke stilte, en precies daarom helpt hij ons om ook het woord van de Heer op nieuwe wijze te verstaan.

Vanzelfsprekend spreekt hij nauwelijks over zichzelf, maar nu en dan gunt hij ons toch een inkijk in zijn innerlijk leven. Op de vraag van Nicolas Diat 'Hebt u in uw leven soms gedacht, dat de woorden te lastig, te zwaar, te luid werden?', antwoordt hij: 'Bij het bidden en in mijn innerlijk leven heb ik vaak de nood gevoeld aan een diepere en meer volledige stilte... De dagen in stilte, eenzaamheid en absoluut vasten waren een grote hulp. Ze waren een ongelooflijke genade, een langzame uitzuivering, een persoonlijke ontmoeting met God... De dagen in stilte, eenzaamheid en vasten met het woord van God als enig voedsel, maken het de mens mogelijk om zijn leven te richten op het wezenlijke' (Antwoord, 134, p. 56).

In deze zinnen wordt de bron zichtbaar, waaruit de kardinaal leeft en die aan zijn woord de innerlijke diepgang geeft. Van daaruit kan hij dan ook steeds weer de gevaren zien die het geestelijk leven juist ook van priesters en bisschoppen bedreigen en daardoor ook de Kerk zelf in gevaar brengen, wanneer in plaats van de stilte helemaal niet zelden een geklets optreedt, waarin de grootheid van het woord oplost.

Ik zou slechts een zin willen citeren, die voor elke bisschop een gewetensonderzoek kan zijn: 'Het kan gebeuren, dat een goede en vrome priester, eenmaal verheven tot de bisschoppelijke waardigheid, snel vervalt in middelmatigheid en zorgen over de wereldlijke aangelegenheden. Onder de last van de hem toevertrouwde taken en gedreven door de bekommernis om te behagen, bekommerd om zijn macht, zijn gezag en om de materiële behoeften van zijn ambt, raakt hij geleidelijk aan buiten adem' (Antwoord nr. 15, p. 19).

Kardinaal Sarah is een geestelijke leraar, die spreekt uit de diepte van het zwijgen met de Heer, uit de innerlijke eenheid met Hem, en daarom ieder van ons echt iets te zeggen heeft.

We moeten paus Franciscus dankbaar zijn, dat hij zulke geestelijke leraar heeft geplaatst aan het hoofd van de Congregatie die in de Kerk verantwoordelijk is voor de viering van de liturgie. Maar bij de liturgie geldt zoals bij de verklaring van de Heilige schrift, dat vakkennis nodig is. Maar ook daarbij geldt, dat de vakkennis uiteindelijk om het wezenlijke heen kan praten, als deze kennis niet gegrondvest is op een diepere, innerlijke eenheid met de biddende Kerk, die steeds weer vanuit de Heer zelf leert wat aanbidding is. Bij kardinaal Sarah, een meester in de stilte en het innerlijk gebed, is de liturgie in goede handen.

Vaticaan, Paasweek 2017, Emeritus paus Benedictus XVI."

Robert Kardinal Sarah, Nicolas Diat, Dysmas de Lassus, Kraft der Stille. Gegen eine Diktatur des Lärms. Uit het Engels in het Duits vertaald door Hedwig Hageböck, met een voorwoord van emeritus paus Benedictus XVI, 2017, 312 blz.

Bron: <http://www.kath.net/news/59648> (als vermeld in Nieuwsbrief NRL 29 mei 2017)

Korte berichten

Robert Holl 70 jaar

Hij begon als jochie in een kerkkoor in Overschie, maar recent werd zijn zeventigste verjaardag glorieus gevierd in de Musikverein in Wenen. Voor Robert Holl begon het dus in Overschie. "Ik zong daar van mijn achtste tot mijn zestiende, maar toen ze het gregoriaans eruit gooiden en van die eigentijdse liedjes gingen zingen ben ik afgehaakt. Zingen in een koor, en met name het gregoriaans, heeft voor mij als zanger een goede basis gelegd. Zo leer je legato zingen en fraseren. In een koor leer je ook echt luisteren naar elkaar". Holl kan terugkijken op een grootse carrière, zong in Bayreuth en Wenen en trad op met alle grote orkesten en dirigenten en werkt nog als pedagoog. (RH; bron: ZingMagazine, nr.74, mei/juni 2017)

Kerkliedwiki bron van informatie

De informatieve website over kerkliederen, www.kerkliedwiki.nl, is sinds half maart uitgebreid met een enorme hoeveelheid verwijzingen naar orgelliteratuur, begeleidingen en koorzettingen bij de liederen uit het Liedboek-2013. Ronald van Drunen stak gedurende een jaar veel vrije tijd in het verzamelen van alle bronnen met bladmuziek, passend bij de melodieën van de liederen uit het Liedboek. Dat leidde tot een enorme collectie met duizenden verwijzingen naar vindplaatsen. (RH; bron: *NotaBene, mei 2017*)

KSSG-Parochietour Kerkmuziek

De Kerkelijke Stichting St.-Gregorius in het bisdom Haarlem-Amsterdam gaat het bisdom in: het is het voornemen in het tijdsbestek van twee jaar een bezoek te brengen aan zoveel mogelijk parochies en regionale samenwerkingsverbanden. Men hoopt zo in contact te komen met de verantwoordelijken voor de liturgie en de kerkmuziek. Met hen wil de KSSG nadenken over de huidige situatie, de mogelijkheden voor de toekomst en op welke wijze de Stichting hen het beste kan ondersteunen. Dat doet zij o.a. naar aanleiding van een enquête onder de plaatselijke kerkkoren, dirigenten, organisten en cantores. De eerste etappes van deze parochietour in mei zijn de parochie Maria Moeder van God (Purmerend e.o.) en het parochieel samenwerkingsverband van de regio Klaverblad (Heemstede e.o.). Meer informatie: www.kssg.nl. (RH; bron: *nieuwsbrief KSSG-HA, 15 april 2017*)

Eerste kinderkoormedailles uitgereikt

In deze tijd is het bijzonder als kinderen al vijf jaar in een kerkkoor zingen. Sinds kort kunnen deze trouwe koorleden gehuldigd worden met een speciale kinderkoormedaille van de KSSG Haarlem-Amsterdam in het gelijknamige bisdom.

Op 25 maart werd tijdens het festival in Hilversum de eerste medaille uitgereikt aan Nathalie uit Almere en op Palmzondag mocht ze een medaille omhangen bij Alan, die net als zij al vijf jaar bij 'Het Lichtpuntje' zingt'. *De kinderkoormedailles zijn verkrijgbaar via hun webwinkel. Een activiteit, die ook in andere bisdommen aanbeveling verdient.* (RH; bron: *nieuwsbrief KSSG-HA, 15 april 2017*)

Nathalie hangt de tweede medaille om bij Alan

Kees van Houten 60 jaar organist

In 2017 herdenkt Kees van Houten het bijzondere feit dat hij 60 jaar actief is als concertorganist. Hij zal dit vieren met een tournee waarbij hij de Leipziger Orgelkoralen van Johann Sebastian Bach ten gehore brengt op verschillende fraaie orgels in Nederland, o.a. in Nijmegen, Rotterdam, Maastricht, Goes, Bergen op Zoom, Enkhuizen en Oirschot. Medewerking wordt verleend door Marjon Strijk, sopraan van de Nederlandse Bachvereniging. Zij zal steeds voorafgaande aan de orgelbewerkingen de melodie van het betreffende lied a capella zingen. De toehoorders krijgen de teksten en een uitleg over de orgelwerken ter hand gesteld. Het officiële jubileumconcert vindt plaats op zondag 25 juni 2017 om 15.00 uur op het monumentale Smits-orgel (1842) van de Sint-Petrusbasiliek te Boxtel. Tijdens dit concert klinken werken van Rheinberger, Bach en Franck. Marjon Strijk zingt enkele aria's uit cantates van Bach. Na afloop is er een informeel samenzijn met een drankje en een hapje. Kees van Houten zal in het najaar van 2017 zijn veertiende (!) boek over Johann Sebastian Bach uitbrengen. Het onderwerp van dit boek zijn de Goldbergvariaties. In dit boek zullen vele nieuwe gezichtspunten over dit magistrale werk worden belicht. (RH; bron: NotaBene, mei 2017)

Conferentie Sacra Liturgia in Milaan

Sacra Liturgia houdt van 6 tot 9 juni haar vierde internationale conferentie. Na Rome (2013), New York (2015) en Londen (2016) wordt de komende editie in Milaan gehouden. Op de lijst van internationale sprekers staan onder de anderen Raymond kardinaal Burke en Robert kardinaal Sarah,

prefect van de Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten. Volgens Dom Alcuin Reid, de coördinator van Sacra Liturgia, neemt de belangstelling voor deze internationale conferenties toe, met name bij jonge mensen en onder jonge priesters en religieuzen. (RH; bron: Bulletin nr. 124, april 2017 van de Vereniging voor Latijnse Liturgie)

"Tijdschrift voor liturgie" na 100 jaar opgeheven

Met het afsluiten van de honderdste jaargang van het Tijdschrift liturgie is er eind 2016 een eind gekomen aan dit Vlaams-Nederlandse blad, dat van meet af aan bedoeld was om de liturgische beweging in het Nederlandse taalgebied te begeleiden.

Het tijdschrift was een initiatief van de benedictijner-abdij in Leuven (Keizersberg), al spoedig overgenomen door de abdij Affligem, en verscheen eerst (eind 1910) onder de titel Liturgisch tijdschrift (vier jaargangen van 1910-1914 met nog en een enkele aflevering in 1919). Na de beëindiging van de eerste wereldoorlog werd de titel gewijzigd in Tijdschrift voor Liturgie. Toen na de Tweede Wereldoorlog de Affligemse monnik dom Ambroos Verheul osb (1916-2005) de leiding van het tijdschrift kreeg, zou het zich verder ontwikkelen in theologisch-pastoraal perspectief. In de eerste jaren van de liturgievernieuwing volgens Vaticanum II speelde het tijdschrift een belangrijke rol in het Nederlandse taalgebied.

Gezien het sterk teruglopend aantal abonnees en de steeds kleiner wordende gemeenschap van de abdij Affligem, moest besloten worden tot een beëindiging van de uitgave. (RH; bron: NRL-nieuwsbrief 6-3-2017)

Nieuwe voorzitter Vlaamse Interdiocesane Commissie voor Liturgie

Tot voorzitter van de Vlaamse Interdiocesane Commissie voor Liturgie (ICL) is door de Belgische bisschoppenconferentie de bisschop van Brugge, Mgr. Lode Aerts, benoemd. Hij heeft vanaf begin 2017 het referentschap voor liturgie overgenomen van kardinaal J. de Kesel. (RH; bron: NRL-nieuwsbrief 17-4-2017)

Verborgene parels van Michaël Maarschalkerweerd

Op 16 juni vond de presentatie plaats van een unieke 4-cd-box met de titel 'Verborgene parels van Michaël Maarschalkerweerd', als afsluiting van de herdenking van één van de meest toonaangevende orgelbouwers in de negentiende en twintigste eeuw in Nederland. Elf locaties met Maarschalkerweerd-orgels, verspreid door heel Nederland, worden over het voetlicht gebracht door Gerrit Christiaan de Gier, Eric Koevoets, Arjan Leistra en Gerben Mourik. Zij nemen een gevarieerd programma op van muziek daterend van begin negentiende eeuw tot nu, passend bij het type orgel. 'Verborgene parels' zal uit vier cd's bestaan. In een cd-boekje worden de locaties, de orgels en de muziek verder toegelicht. De box wordt in een

beperkte oplage van 500 stuks uitgebracht. Fotograaf Pim Vulto brengt de orgels op kunstzinnige wijze in beeld. Alleen in combinatie met de cd-box is het mogelijk hiervan een kalender 'op maat' te bestellen. In de loop van de komende maanden worden de locaties bekend gemaakt via een wedstrijd op Facebook. Drie zijn daarbij al de revue gepasseerd, namelijk de O.L.V. Ten Hemelopneming in Joppe, de Sint-Franciscuskerk te Oudewater en De Paters Augustijnenkerk in Eindhoven. Laatstgenoemde kerk is inmiddels gesloten en het is nog onduidelijk wat met het prachtige orgel gaat gebeuren. Het bestuur van de stichting 'Michaël Maarschalkerweerd Herdenkingsjaar 2015' hoopt van harte dat deze geluidsopname kan bijdragen aan het behoud van dit orgel. De presentatie van de box vindt plaats op vrijdag 16 juni 2017 in de St.- Lambertuskerk te Rotterdam. De vier organisten van de cd-box geven daar gezamenlijk een concert met onder meer composities die op de cd-box zijn opgenomen. Bestelling van de cd-box kan via de website www.maarschalkerweerd.info. (RH; bron: *NotaBene, maart 2017*)

Prijs voor het Internationaal Orgelfestival Haarlem

Het Internationaal Orgelfestival Haarlem heeft op 23 maart 2017 met haar festivaleditie van 2016 de Haarlemse Evenementenring gewonnen. De Ring is een prijs voor het belangrijkste evenement dat in 2016 in Haarlem plaatsvond. (RH, bron: *NotaBene, april 2017*)

Jos van der Kooy stopt als Stadsorganist

Vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd legt Jos van der Kooy in oktober 2017 zijn functie als Stadsorganist van Haarlem neer. Van der Kooy volgde in 1990 Piet Kee op als Stadsorganist. De gemeente Haarlem heeft besloten geen opvolger te benoemen, zodat kerkorganist Anton Pauw vanaf oktober 2017 de enige Stadsorganist van Haarlem is. Van der Kooy blijft na oktober 2017 werkzaamheden in de St.-Bavokerk en de Philharmonie verrichten, zoals het leiden van excursies, het geven van concerten en het samenstellen van concertseries. Met een concert in de Bavo neemt Van der Kooy op dinsdagavond 10 oktober 2017 officieel afscheid als stadsorganist.

De komende jaren zal hij wel regelmatig optreden als gastorganist in de Bavo en de Philharmonie. In 2017 is het respectievelijk 125 en 110 jaar geleden dat de componerende organisten Hendrik Andriessen en Albert de Klerk in Haarlem werden geboren. Oud-stadsorganist Piet Kee wordt dit jaar 90 jaar oud. In zijn laatste seizoen als stadsorganist van Haarlem speelt Jos van der Kooy in zijn programma's werken van de drie Haarlemse meesters en onderstreept daarmee het belang van de Haarlemse orgelcultuur.

(RH; bron: NotaBene, mei 2017; flyer 'Stadsorgelconcerten Haarlem, mei - oktober 2017')

Matthias Havinga hoofdvakdocent

Matthias Havinga is vanaf 3 mei j.l. hoofdvakdocent orgel aan het Conservatorium van Amsterdam (CvA). Havinga was al verbonden aan de orgelvakgroep als assistent en heeft inmiddels zijn taken als hoofdvakdocent op zich genomen. Hij studeerde orgel bij Jacques van Oortmerssen aan het CvA en kerkmuziek aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag bij Jos van der Kooy en Theo Goedhart. Hij is onder meer organist-titulaire van het drie-manuaals Bätz-orgel uit 1830 in de Koepelkerk te Amsterdam en dirigent-organist verbonden aan de Evangelisch-Lutherse Gemeente Amsterdam. Ook werkt hij mee aan het project 'All of Bach' van de Nederlandse Bachvereniging. (RH; bron: *De Orgelvriend*, juni 2017)

Voice.Academy breidt uit

Voice.Academy was voornamelijk actief op het gebied van de zangpedagogie, maar het pakket aan activiteiten is onlangs uitgebreid met onder andere workshops, lezingen en masterclasses. Men wil zich zo profileren als levendig netwerk van expertise en contacten rond de stem in bredere zin. Ze is een onafhankelijke academie en selecteert (gast)docenten uit een uitgebreid internationaal netwerk van experts uit verschillende sectoren. (RH; bron: *ZingMagazine*, nr.74, mei/juni 2017)

Eurovisie Songfestival voor Koren op 22 juli

Tijdens de finale van het meest recente Eurovisie Songfestival werd het nieuws bekend: Het eerste songfestival Eurovision Choir of the Year wordt gehouden in Riga. Voorlopig doen er negen landen aan mee. Het evenement, dat in die landen ook op televisie zal worden uitgezonden, vindt plaats op zaterdag 22 juli. Nederland is vooralsnog niet van de partij. Voor meer info: www.eurovisionchoir.tv.

(RH; bron: *ZingMagazine*, juli/aug.2017)

Zingen lekker belangrijk

Onder bovenstaande titel is er op zaterdag 8 juli van 14.30-16.30 uur een bijeenkomst in de Philharmonie te Haarlem. De inloop is vanaf 14.00 uur en na afloop is er een borrel. De bijeenkomst vindt plaats in de context van de Koorbiënnale, waarvan 's avonds concerten zijn. De organisatie is in handen van de Stuurgroep Manifest Zingen lekker belangrijk - samen zingen 2020, waarin o.m. diverse korenbonden (o.a. KCZB), Nederlands Koorfestival, Koornetwerk Nederland en het LKCA participeren.

Voor meer info: www.zingenlekerbelangrijk.nl.

Lighthouse uit Helmond wint zevende editie Nationaal Middenkorenfestival

Lighthouse uit Helmond heeft zaterdag 11 maart het Nationaal Middenkorenfestival gewonnen. Lighthouse (o.l.v. Arjan Mooij) won zowel de eerste prijs bij de vakjury als bij de publieksjury. De tweede prijs was voor het Zoetermeerse Incanto (o.l.v. Willien van Wieringen), de derde prijs ging naar His Revolution uit Waddinxveen (o.l.v. Wivineke Plugge).

Zeven koren uit het hele land streden om de prijzen. De professionele jury bestond uit Danny Nooteboom, Merel van Geest en Mark-Robin Hoogland cp. De Ontmoetingskerk in Nijmegen was dit jaar de locatie van de zangwedstrijd; Janine Waardenburg presenteerde het geheel. Tijdens het festival presenteerde Katharsis uit Tilburg hun Passie-project, dat in opdracht van het koor is gecomponeerd door Stijn van der Loo. De aanwezigen leerden verder door Janine Waardenburg een nieuwe toonzetting van het Onze Vader, getoonzet door Albert Arens in opdracht van Code-Music.

Sinds 2004 bestaat dit festival voor middenkoren: uit het hele land komen zangers en zangeressen bij elkaar voor zang en ontmoeting. De organisatie is in handen van Code-Music. Dit jaar was het thema 'Vol van verlangen', passend bij de psalm van de tweede zondag van de vastentijd op zondag 12 maart 2017.

De diversiteit aan koren garandeert elk festival weer een boeiende luisterervaring: van swingende pop tot klassiek repertoire. De liederen zijn net zo divers als de middenkorengeneratie.

Het festival wordt tweejaarlijks georganiseerd door Code-Music. De achtste editie zal plaatsvinden op 9 maart 2019. (*bron: persbericht Code-Music 12-3-2017*)

Lighthouse uit Helmond tijdens hun uitvoering

Romeinse goedkeuring voor Nederlandse vertaling van misformulieren

De Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten heeft de Nederlandse vertaling goedgekeurd van een aantal liturgische teksten die behoren bij het Romeins Missaal.

Op 15 juni 2016 werd de Nederlandse vertaling goedgekeurd voor de misformulieren van de advent en de misformulieren bij de bediening van het sacrament van het vormsel, ontleend aan het Romeins Missaal, evenals voor het misformulier en de tweede lezing van het lezingenofficie ter ere van de H. Paus Johannes XXIII (Prot. 215/16). De Nederlandse vertaling van de misformulieren voor de weekdagen van de kersttijd, veertigdagentijd en paastijd, evenals de formulieren voor de periode door het jaar (week 1-34) werden goedgekeurd op 14 juni 2016 (Prot. 216/16); deze teksten werden grotendeels opgenomen in de uitgave van Verbum Domini dl. II en III. (*RH; bron: NRL-nieuwsbrief, 6-3-2017*)

Tijdschrift "Notitiae" 2016 digitaal beschikbaar

De Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten heeft recent de jaargang 2016 van haar tijdschrift *Notitiae* online gezet. Dit is de eerste jaargang van dit tijdschrift dat niet meer in druk verschijnt. De vijftigste jaargang van het eigen tijdschrift van deze Congregatie (2015) betekende het einde van dit tijdschrift in gedrukte vorm. Voortaan wordt het nog enkel digitaal gepubliceerd.

Intussen heeft de eigen website van deze Romeinse Congregatie ook de jaargangen vanaf 2003 digitaal toegankelijk gemaakt. (*RH; bron: NRL-nieuwsbrief, 19-6-2017*)

<http://www.cultodivino.va/content/cultodivino/it/rivista-notitiae/indici-annate/2016.html>

Archief Willem Vogel naar NMI

Op zaterdag 22 april was er om 16.00 uur een concert, gewijd aan werken van de kerkmusicus en componist Willem Vogel (1920-2010). Dit concert vond plaats in de Kloosterkerk in Den Haag en markeert de overdracht van het archief van Willem Vogel aan het Nederlands Muziek Instituut/Haags Gemeentearchief. (*RH; bron: NotaBene, april 2017*)

Verschillende wisselingen in leiding

Shunske Sato volgt per 1 juni 2018 Jos van Veldhoven op als artistiek leider van de Nederlandse Bachvereniging. Sato (1984) is een van de meest veelbelovende violisten van zijn generatie. Hij is sinds 2013 concertmeester van de Nederlandse Bachvereniging en leidde het ensemble al verschillende keren in Cantates, Orkestsuites en

'Brandenburgse' concerten van Bach. Voor meer info:

www.bachvereniging.nl.

Sophie de Lint wordt de nieuwe directeur van De Nationale Opera (DNO). Ze volgt op 1 september volgend jaar Pierre Audi op, die sinds 1988 artistiek directeur is. De Lint studeerde viool aan het conservatorium en kunstmanagement. Op dit moment is ze nog directeur van de Opera Zürich in Zwitserland, in 2014 uitgeroepen tot 'Opera Company of the Year'. Sinds 1 mei 2017 is Marjon Hoedeman de nieuwe zakelijk leider van het Nederlands Koorfestival. Zij heeft als hoofd planning en productie en beleidsmedewerker bij onder meer de Nederlandse Reisopera een brede, professionele ervaring opgebouwd met het organiseren van culturele projecten. Daarnaast is ze dirigent van een aantal amateurkoren. Voor meer info: www.nkf.nl.

(RH; bron: ZingMagazine, juli/aug. 2017)

Annett Andriessen koninklijk onderscheiden

Op 10 maart is Annett Andriessen, mezzosopraan en directeur van het Internationaal Vocalisten Concours (IVC) benoemd tot Officier in de Orde van Oranje Nassau. Zij kreeg de onderscheiding opgespeld in het bijzijn van vele relaties uit de hele wereld door de burgemeester van 's-Hertogenbosch, Ton Rombouts.

(RH; bron: ZingMagazine, nr.74, mei/juni 2017)

Muziekantiquariaat Frits Ham houdt op te bestaan

Na zijn overlijden eind 2015 heeft de familie gezocht naar een goede bestemming voor Frits Ham's muziekvoorraad. Wij zijn verheugd mede te delen dat Broekmans & van Poppel te Badhoevedorp de voorraad over zal nemen. Over enkele maanden kunt u daar de muziek aantreffen. Een mooiere plek dan bij Broekmans kunnen wij ons niet voorstellen. Na het sluiten van de winkel in Amsterdam bij het Concertgebouw, kunt u Broekmans bezoeken in Badhoevedorp en Utrecht en uiteraard via het internet bestellen. De afdeling tweedehands muziek in Badhoevedorp is flink uitgebreid en maandag tot en met zaterdag te bezichtigen. Meer informatie vindt u op hun website <https://www.broekmans.com>. Inschrijven voor de nieuwsbrief van Broekmans & van Poppel kan daar ook. Al enige tijd geleden is een aantal oude partituren verhuisd naar Duitsland, naar Köln. Wolfgang Stöger heeft daar een antiquariaat dat is gespecialiseerd in zeldzame bladmuziek, eerste edities en zeldzame drukken, manuscripten van muziek, handtekeningen, muziekboeken en rariteiten. Meer informatie vindt u op zijn website <https://www.musikantiquariat-stoeger.de>. Inschrijven op de nieuwsbrief van Musikantiquariat Wolfgang Stöger kan daar ook.

Namens de familie, Jan Wessel Ham (mail d.d. 4-3-2017)

Agnieska Tarnawska wint César Franckconcours Haarlem

Op zaterdag 20 mei heeft de Poolse organiste Agnieszka Tarnawska het César Franck Concours 2017 gewonnen. Jochem Schuurman en Bert van Stam wonnen de tweede resp. derde prijs. Het concours wordt om de drie jaar gehouden in de Kathedrale Basiliek Sint-Bavo en vond dit jaar plaats voor de vijftiende keer van 16-20 mei. In de jury zaten Michel Bouvard, Olivier Penin en Hayo Boerma (BH).

Activiteiten

Andriessen/De Klerk Festival én boek

Nog drie maanden en dan gaat het Andriessen/De Klerk Festival van start! Vlak voor de zomer willen we u graag informeren over een aantal actuele zaken.

De musicoloog Willem Jan Cevaal schreef een boek over Hendrik Andriessen en Albert de Klerk. Centraal daarin staan de oorlogsjaren 1940-1945. Het is een levendig boek geworden, vol met wetenswaardigheden en anekdotes, in vlotte stijl geschreven. Bovendien is er veel fotomateriaal toegevoegd. Okke Dijkhuizen heeft daarbij twee cd's samengesteld met historische opnames van werken van Andriessen en De Klerk. De verkoopprijs van het festivalboek inclusief 2 cd's bedraagt € 22,50. Als u voor 15 augustus intekent voor dit Festivalboek, dan ontvangt u bij het openingsconcert op 16 september a.s. in de Kathedrale Basiliek St. Bavo te Haarlem een exemplaar, dat is gesignd door Caecilia Andriessen (dochter van Hendrik) en Brigit de Klerk (dochter van Albert).

Voor meer info: www.andriessendeklerkfestival.nl. (RH; *Nieuwsbrief Andriessen/De Klerkstichting, juni 2017*)

Eerste Gregorius-zangdag

De redactie van het 'Gregoriusblad' en de landelijke Sint-Gregoriusvereniging organiseren een inspirerende zangdag. Op deze dag, 30 september 2017, worden composities gezongen, die de afgelopen jaren gepubliceerd zijn in de Muziekbijlagen bij het 'Gregoriusblad'. Om mooie kans om kennis te maken met die nieuwe composities en deze te zingen onder leiding van ervaren musici. Koorleden, dirigenten, cantores en organisten zijn van harte welkom op deze dag, die gehouden wordt in de Bavokerk te Heemstede. De dag duurt van 10.30-15.00 uur en de onkosten (incl. bladmuziek) bedragen € 20,-. Opgave per mail vóór 4 september: info@nsgv.nl. (RH; bron: *Gregoriusblad, nr.2, juni 2017*)

Liturgische vormingsdagen in Heiloo

Van maandag 10 tot en met woensdag 12 juli organiseert de Vereniging voor Latijnse Liturgie in het bezinningscentrum te Heiloo weer liturgische vormingsdagen. Uitgangspunt is de Latijnse liturgie, zowel in de gewone vorm (volgens het missaal van paus Paulus VI) als in de buitengewone vorm (volgens het missaal van paus Johannes XXIII). Naast de praktische liturgische oefeningen zijn er ook lezingen door gerenommeerde sprekers, momenten van gebed en ruim tijd voor 'broederlijk samenzijn'. Voor meer info: secretariaat@latijnseliturgie.nl of 06-223650045. (RH; bron: *Bulletin nr.124, april 2017 van de Vereniging voor Latijnse Liturgie*)

Zingen met Rutter

Fans van de Engelse componist en dirigent John Rutter krijgen op zaterdag 7 oktober in Delft de gelegenheid om een workshop bij hem te volgen en zelfs samen met hem op het podium te staan. Aan de workshop 'Zingen met Rutter' kunnen maximaal 350 deelnemers mee doen. Voor vergevorderde (max. 36) is er een tweedaagse Master Workshop, met als afsluiting een concert in de Delftse Schuilkerk onder leiding van de maestro zelf. Naast zijn eigen *Requiem* staat ook *Cantique de Jean Racine* van Fauré op het programma.

Voor meer info: www.koorschooldelft.nl/volwassenen. (RH; bron: *ZingMagazine, nr.74, mei/juni 2017*)

Cantor cursus Kerkzang.nl

In november 2017 gaat de BASISCURSUS CANTOR weer van start. Deze cursus van Kerkzang.nl vond voor het eerst plaats in 2013 en gaat nu zijn vijfde ronde in. Inmiddels is er ook een VERVOLGCURSUS CANTOR geweest. De cursus bestaat uit zeven inspirerende bijeenkomsten op de zaterdagochtend in de periode november 2017-februari 2018. In deze cursus gaat het om zingend voorgaan in de liturgie. Twee aspecten staan centraal: de cantor als voorzanger en de cantor die op een stimulerende manier de gemeente vertrouwd maakt met allerlei vormen van kerklied en gemeentezang. Er wordt gewerkt aan de hand van het Liedboek van 2013. De cursus wordt gegeven door Catrien Posthumus Meyjes en Anje de Heer. De cursus richt zich op amateur-kerkmusici en andere belangstellenden. Er wordt steeds bij het niveau van de individuele deelnemer aangesloten. Het gaat om zeven zaterdagochtenden, (11 november, 9 december, 13 en 27 januari, 3, 10 en 17 februari). Onderwerpen die worden behandeld: liturgische functie van de cantor, stemvorming, slagtechniek/tacteren, repertoirekennis, en inspirerend leiden van de gemeentezang. Basale kennis van het notenschrift is van belang. Plaats van handeling is kerkgebouw De Rank, Lupinestraat 11 te

Nieuwegein (goed te bereiken met openbaar vervoer, en per auto). Download de flyer plus inschrijvingsformulier via: www.kerkzang.nl of neem contact op met Kerkzang.nl, bureau@kerkzang.nl, tel. 033 2586484 (di. t/m do. tijdens kantooruren). Inschrijving geschiedt op volgorde van ontvangst; minimum aantal deelnemers: 10. (RH)

150 psalmen op Festival Oude Muziek in Utrecht

Op 1 en 2 september 2017 presenteert het jarige Nederlands Kamerkoor '150 Psalms, the voice of humanity'. Dit is een project in samenwerking met het Festival Oude Muziek, De Balie en Creative Court. In twee dagen klinken alle 150 psalmen van 150 componisten uit 1000 jaar koormuziek. Lezingen, debatten en installaties vormen samen een parallelprogramma, die de psalmen midden in de actualiteit plaatsen. '150 Psalms' vindt plaats in TivoliVredenburg in Utrecht. Voor meer info en kaartverkoop: www.150psalms.com.

(RH; bron: brochure Nederlands Kamerkoor, nr.80, juni-dec. 2017 en flyer)

Adoratie in Antwerpen

Het Antwerpse oude-muziekfestival Laus Polyphoniae staat deze zomer (18-27 augustus) in het teken van de adoratie. In de middeleeuwen en renaissance wrden God, Jezus, Maria en allerhande heiligen vereerd, als blijk van devotie of als bescherming tegen onheil en ziekten. Naast prachtige schilderijen en beeldhouwwerken leverde dat ook mooie muziek op. Gedurende tien dagen zijn op het festival in Antwerpen de beste Belgische en internationale ensembles te horen. Voor meer info: www.amuz.be.

(RH; bron: ZingMagazine, juli/aug.2017)

Studiedag “Gregoriaans begeleiden” Doesburg

Op zaterdag 30 september 2017 wordt een studiedag voor organisten gehouden in de R.K. Martinuskerk van Doesburg (Juliana van Stolberglaan 3). De dag zal in het teken staan van het begeleiden van Gregoriaanse gezangen. Veel organisten komen regelmatig in aanraking hiermee en hebben soms net te weinig bagage om goed zelfstandig vooruit te kunnen, zowel met het 'ontcijferen' van het Gregoriaanse notenschrift, als wel het kiezen van de begeleidende akkoorden. Deze studiedag wil daarom een handreiking zijn om organisten wat verder op weg te helpen in het zo zelfstandig mogelijk begeleiden. Uitgangspunt hierbij is o.a. het maken van een (handig) voorspel en uiteraard het vinden en kiezen van passende harmonieën.

De dag wordt geleid door musicus Marcus de Haard. Tevens worden de deelnemers voorzien van handige tips en deskundige adviezen. De dag begint om 10.00 uur (ontvangst vanaf 9.30u.) en sluit om 15u. De kosten

bedragen € 27,50. Koffie/thee is voor eigen rekening (€ 1,50). Men dient zelf een lunchpakketje mee te brengen. Informatie en aanmelding: NSGV Utrecht, 030 – 698 25 79, post@nsgv-aartsbisdom.nl
(RH, bron: Nieuwsbrief Diocesane Instelling Sint-Gregorius (DISG) in het bisdom Rotterdam, Jaargang 8, nummer 2, april 2017)

Workshop Gregoriaans Rhenen

Zaterdag 14 oktober a.s. organiseert de NSGV aartsbisdom in samenwerking met de “Schola Cantorum Gregoriana” van de Parochie Zalige Titus Brandsma een workshop Gregoriaans. De dag vindt plaats in de Gedachteniskerk in Rhenen een heeft als thema “De getijden met Maria”. De nadruk zal vooral liggen op het gezamenlijk zingen van de Gregoriaanse gezangen die worden behandeld en ingestudeerd. Daarnaast zal er deze dag ook aandacht zijn voor de historie en achtergronden van het Gregoriaans, als wel de levendige interpretaties van het Gregoriaans van nu! De muzikale leiding van de workshop is in handen van de musici Marcus de Haard en Ronald de Haan.

Heeft u interesse en wilt u graag kennis maken of zingt u graag Gregoriaans, meldt u dan aan. De kosten bedragen slechts € 10, - (incl. muziek, koffie, thee). Voor een lunch dient u zelf zorg dragen. De workshop is van 10.00 uur tot 15.00 uur, inclusief ontvangst en afsluiting, en wordt gehouden in de Gedachteniskerk, Herenstraat 82 te Rhenen.

Informatie en aanmelding: post@nsgv-aartsbisdom.nl T. 030-6982579 (RH, bron: Nieuwsbrief Diocesane Instelling Sint-Gregorius (DISG) in het bisdom Rotterdam, Jaargang 8, nummer 2, april 2017)

Orgeltochten Noord-Holland

Voor dit jaar heeft de organisatie van Orgeltochten Noord-Holland de volgende plaatsen als clusters/regio's voor de orgeltochten uitgekozen waar wij in 3 kerkgebouwen steeds 3 orgelconcerten organiseren:

1^e tocht | 1 juli 2017 | Wieringen 1: HippolytusKerk 2: Doopsgezinde Kerk 3: MichaelsKerk

2^e tocht | 8 juli 2017 | Andijk, Oostwoud & Westwoud 1: Gereformeerde Kerk-Andijk 2: PG Thomas kerk-Oostwoud 3:RK kerk H. Martinus-Westwoud

3^e tocht | 15 juli 2017 | Durgerdam 1: Durgerdam 2: Nieuwendam 3: Broek in Waterland

4^e tocht | 22 juli 2017 | Alkmaar | 1: Sint Laurentiuskerk 2: Ev. Lutherse Kerk (of Kapelkerk) 3: Grote Kerk

Voor meer info: www.orgeltochtennoord-holland.nl (RH)

Nieuwe basiscursus *Kinderzang*

Speciaal voor ieder die leiding wil geven aan het zingen met kinderen (dirigenten, leraren basisonderwijs, leiders van kindergroepen, enz.) organiseren we in het najaar een basiscursus *Kinderzang* met verschillende docenten, waaronder de bekende dirigent Jan Maarten Koeman. De cursus gaat, zo mogelijk al in september 2017, van start bij minimaal zes deelnemers. Voor meer info: www.kssg.nl. (RH, bron: Nieuwsbrief KSSG, 15 april 2017)

Al ruim 30 jaar is Jan Maarten Koeman actief op het gebied van kinderkoren. Hij heeft gestudeerd voor onderwijzer aan de Rijkskweekschool in Hilversum en volgde het vak schoolmuziek aan het Conservatorium Utrecht. Hij specialiseerde zich in orthopedagogiek en in muziektherapie. Na jaren werkzaam te zijn geweest in de kinderpsychiatrie, is Jan Maarten een andere richting op gegaan en muziekdocent geworden. Hij richtte diverse kinder- en jeugd koren op en heeft daarmee op festivals en concoursen in binnen- en buitenland op hoog niveau gewerkt. Inmiddels heeft Jan Maarten diverse

muziekprojecten begeleid en samengewerkt met beroemde dirigenten over de hele wereld.

Diocesane Instelling voor Liturgische muziek Sint-Gregorius

Op 24 maart 2016 heeft de bisschop van Rotterdam de Diocesane Instelling voor Liturgische Muziek Sint-Gregorius opgericht (= DISG) en tot voorzitter benoemd de heer dr. Richard Bot MMus, medewerker liturgie en kerkmuziek van het bisdom Rotterdam.

Per 1 december 2016 heeft de bisschop benoemd als leden van de DISG de heren Wim van Kesteren en Jan Kuijs bc. Deze instelling heeft per 1 december de taken overgenomen van het afdelingsbestuur van de Nederlandse Sint-Gregorius Vereniging.

Het bestuur van de DISG richt binnenkort een participantenraad op om het diocesane liturgisch-muzikale beleid af te stemmen op kerkkoren, cantores, dirigenten, organisten en andere instrumentalisten. Daarnaast zullen werkgroepen en commissies in het leven worden geroepen die bepaalde taken van de instelling gaan uitvoeren. Het Documentatiecentrum Kerkmuziek blijft gevestigd op het bisdombureau te Rotterdam, Koningin

Emmaplein 3, bezoek gedurende kantooruren op afspraak. Het contactadres is: secretaris.disg@bisdomrotterdam.nl (RH, bron: Nieuwsbrief *Diocesane Instelling Sint-Gregorius (DISG) in het bisdom Rotterdam, Jaargang 8, nummer 2, april 2017*)

Lieddag 'Heel de aarde' met Tom Löwenthal

Dit jaar bestaat de Sint Franciscus Xaveriuskerk aan 't Zand 29 in Amersfoort tweehonderd jaar. Dat bijzondere jubileum wordt in de zomer gevierd met een groots jubileumprogramma. Een van de hoogtepunten is de Lieddag op zaterdag 24 juni, onder leiding van Tom Löwenthal. Het thema – 'Heel de aarde' – is onder andere ontleend aan 'Laudato Si', waarin paus Franciscus bijzondere aandacht vraagt voor de schepping. De Lieddag begint om 11.00 uur (inloop vanaf 10.30 uur) en duurt tot circa 17.00 uur. Zowel koren als individuele deelnemers zijn welkom in de fraaie 'Waterstaatskerk-avant-la-lettre' in het oude stadscentrum van Amersfoort. De liederen – oude en nieuwe, op tekst van Huub Oosterhuis en getoonzet door Antoine Oomen en Tom Löwenthal zelf – worden geoefend met steun van de Koorgroep 't Zand, met piano/orgelbegeleiding van Martin Lorijn. De liederen zijn gekozen uit diverse bundels. Op het programma staan:

- Die chaos schiep tot mensenland (Antoine Oomen)
- Dat ik aarde zou bewonen (Tom Löwenthal)
- Ten dage dat hij maakte (Antoine Oomen)
- Blinde ogen (Tom Löwenthal)
- Aarde, werk van uw handen (Antoine Oomen)
- Aarde, deze enig denkbare (Tom Löwenthal)
- Mocht het waar zijn (Antoine Oomen)
- Om water (Tom Löwenthal)
- Hoog te paard (Antoine Oomen)
- God weet, komt het goed (Antoine Oomen)

Na de repetities, die worden onderbroken door een lunch- en een theepauze, wordt de Lieddag afgesloten met een korte vesperviering. (RH; bron: *NotaBene, april 2017*)

Nationale Orgeldag 2017

Op zaterdag 9 september 2017 wordt voor de 16e maal de Nationale Orgeldag gehouden. Overal in het land zullen orgelcommissies en organisten hun orgels op geheel eigen wijze laten zien en laten klinken. De Nationale Orgeldag valt ieder jaar samen met de Open Monumentendagen. Daardoor kunnen 'toevallige passanten' op een mogelijk verrassende wijze ook kennismaken met het orgel. Het orgel kan juist dan anders gepresenteerd worden dan in de gebruikelijke liturgische functie. Lokale en regionale orgelcommissies wordt aangeraden tijdig contact op te nemen met de lokale commissie Open Monumentendagen om ook hun orgel te

St. Janskerk in Gouda

programmeren in het totaalprogramma van deze dagen. Ook kunnen zij op hun eigen wijze een lokaal of regionaal startschot geven aan de Nationale Orgeldag 2017, waarbij het orgel een nadrukkelijke rol kan krijgen in het culturele leven. Ook samenspel met andere muziekinstrumenten geeft een versterkende rol aan het orgel. Muziek zal samenbindend werken! Het landelijke startschot van de Nationale Orgeldag 2017 wordt gegeven in de Sint-Janskerk in Maastricht. Dit op initiatief van en in nauwe samenwerking met de Stichting Samenwerkende Orgelvrienden Limburg (SOL). Er zijn korte orgelbespelingen en een lezing.

Het landelijk startschot van de Nationale Orgeldag zal gegeven worden door de burgemeester van Maastricht, mevrouw Annemarie Penn. Behalve een orgelwandeling langs onder andere de Sint-Matthiaskerk, de Sint-Martinuskerk en de Onze-Lieve-Vrouwebasiliek, zullen er in de Sint-Servaasbasiliek demonstraties zijn op en rond het monumentale orgel. Ook Verschueren Orgelbouw zal meewerken aan deze dag. Het slotconcert wordt om 17.00 uur gegeven door Marcel Verheggen op het orgel van de Sint-Servaasbasiliek. Lokale activiteiten Lokale orgelcommissies worden opgeroepen hun activiteiten voor de Nationale Orgeldag 2017 vorm en inhoud te geven. Zij worden verzocht hun activiteit door te geven via www.nationaleorgeldag.nl waarbij deze dan geplaatst wordt op deze landelijke site. (bron: NotaBene, april 2017)

ERM en SRR werken aan Restauratorenregister

Stichting ERM en de Stichting Restauratoren Register (SRR) gaan gezamenlijk werken aan het ontwikkelen van een Restauratorenregister en een Restauratiepaspoort voor betrokkenen bij roerende en onroerende monumenten. De overeenkomst werd woensdag 5 april tijdens het Erfgoedevent in 's-Hertogenbosch getekend door Wim van der Maas namens ERM en Henri Lepoutre namens SRR.

De SRR heeft als doel het ontwikkelen en beheren van een kwaliteitskeurmerk voor restauratoren en beheerders van 'roerend erfgoed'.

De stichting is een initiatief van de beroepsverenigingen Restauratoren Nederland (RN) en de Art Restorers Association (ARA) en enkele andere partijen.

ERM en SRR hebben nu besloten, daartoe aangemoedigd door de RN en ARA, om samen het register en kwaliteitskeurmerk voor de beroepsgroep conservator/restaurator te realiseren. Uitbreiding met andere beroepsgroepen in de onroerende sector wordt daarbij ook mogelijk gemaakt.

Wim van der Maas (l) namens ERM en Henri Lepoutre (r) namens SRR tekenen de overeenkomst tot samenwerking.

Een begeleidingscommissie gaat op korte termijn van start. De taak van de begeleidingscommissie is het ontwikkelen van het Restauratorenregister en Restauratiepaspoort. De planning is om het register en het paspoort nog dit jaar operationeel te hebben. *(bron: mailing Stichting ERM, 6 april 2017)*

Expositie over kerkinterieurs bij Nationaal Orgelmuseum in Elburg

Onder de titel 'Ruimte: kerkinterieurs door de ogen van Henk Terwal' is tot en met 30 september een expositie van Henk Terwal in het Nationaal Orgelmuseum in Elburg.

Henk Terwal is een van de weinige kunstenaars in Nederland die een uitzonderlijk onderwerp in de hedendaagse beeldende kunst tot het zijne heeft gemaakt: het kerkinterieur. Hij weet deze kerkinterieurs te verbeelden tot ingetogen monumenten waar de tijd aan voorbij schijnt te gaan. Hij schildert op een realistische manier, in een zacht palet sobere ruimtes die plaats bieden aan een kansel, een kerkbank, een koorafsluiting of een orgel.

Een kerkinterieur van Henk Terwal is het eindresultaat van een intensief wordingsproces. Nadat de kunstenaar eerst de totale ruimte van het kerkgebouw in zich heeft

opgenomen, kiest hij een standpunt. Deze gezichtshoek is het startpunt van het beeld. Het is een bepalend punt in het gebouw waar hij de totale sfeer van de kerk kan 'vangen'. Ter plekke schetst, berekent en tekent hij het interieur. Thuis, in zijn atelier, worden deze schetsen en tekeningen uitvoerig geanalyseerd en gecorrigeerd. Fase voor fase wordt de architectuur ontrafeld en weer opgebouwd om uiteindelijk tot een exacte perspectivische weergave te komen.

Terwal zet met zijn karakteristieke kerkinterieurs de typisch Hollandse traditie der 'perspectieven' voort die ooit begon met het werk van P.J. Saenredam (1597-1665). Binnen deze lange traditie kiest Terwal zijn eigen richting. Deze geldt niet alleen zijn specifieke keuze voor de techniek van de aquarel maar ook zijn benadering van het onderwerp. De opvallende afwezigheid van menselijke figuren in zijn werk, benadrukt het pictorale van de ruimte. Dit geeft zijn werk een verstilte tijdloosheid.

Henk Terwal is in 1948 in Zwartsluis geboren. Opgeleid als lithografisch tekenaar ontwikkelde hij gelijktijdig zijn talent in de vrije tekenkunst om uiteindelijk daar aan te komen bij wat hij is: architectuurschilder. Schilder van ruimte in het platte vlak.

Sinds 2006 zijn de aquarellen van Henk met grote regelmaat te zien in grote, oude Nederlandse kerken, locaties waar zijn werk uitermate tot hun recht komen.

Meer info is te verkrijgen via de websites

www.nationaalorgelmuseum.nl en www.henkterwal-kerkinterieurs.com

RH; bron: website Nationaal Orgelmuseum)

Orgelbouwnieuws

100-jarig bestaan Elbertse Orgelmakers

In 2017 viert Elbertse Orgelmakers haar 100-jarig bestaan met een bijzondere jubileummiddag op vrijdag 16 juni, 14.00-18.00 uur op de Zuidergracht 17 in Soest. Naast een receptie is er tevens gelegenheid het unieke, innovatieve, Barokorgel, dat Elbertse in opdracht van Het Orgelpark te Amsterdam bouwt, te bezichtigen. Opgave vooraf via info@elbertse.com is noodzakelijk. *(RH, bron: mailing Elbertse Orgelmakers april 2017)*

50-jarig bestaan Hendriksen & Reitsma Orgelbouw

Op donderdag 29 juni viert bovengenoemde orgelbouwer haar 50-jarig bestaan. Naar aanleiding van dit jubileum is er een cd gemaakt, die dan gepresenteerd wordt en tegen geringe vergoeding te verkrijgen is. Organist van de avond is Evert van de Veen uit Voorthuizen. De inloop met koffie/thee is vanaf 19.30 uur, de aanvang is 20.00 uur. Na afloop een

hapje en drankje. Het vindt plaats in de Chr. Ger. Oenenburgkerk, Vlierweg 79, 8072 EV Nunspeet. Toegang is gratis, maar aanmelding tot uiterlijk 24 juni is verplicht via info@hendriksen-reitsma.nl, 0341-252484. (RH; bron: *NotaBene, mei 2017*)

Directiewisseling J.C. van Rossum Orgelbouw

Per 1 januari van dit jaar heeft een directiewisseling plaatsgevonden bij Van Rossum Orgelbouw. Gerrit de Jong is voorzitter geworden en Hans van Rossum bestuurslid van de coöperatie. Gerrit de Jong, vanaf augustus 2005 werkzaam bij Van Rossum, zal steeds meer gaan digitaliseren, wat hij reeds met tekeningen (voor bijvoorbeeld offertes) al deed. Van Rossum blijft met name de klankgeving verzorgen. Momenteel wordt de restauratie afgerond van het Lindsen-orgel (1843) uit de Sint-Augustinuskerk te Utrecht. In verband met vallend stucwerk (de huidige kerkrestauratie) zal het orgel voorlopig speelklaar in Wijk en Aalburg worden opgesteld. (RH; bron: *De Orgelvriend, maart 2017*)

Directiewisseling bij orgelmakerij Gebr. Van Vulpen

Eveneens per 1 januari heeft Adjan Smitsman de leiding van de orgelmakerij Gebr. Van Vulpen te Utrecht overgenomen. De nieuwe directeur-eigenaar Smitsman (geb. 1989) werkt al tien jaar bij Van Vulpen. Hij wil "jongeren op hun manier benaderen met o.a. filmpjes op YouTube en onze nieuwe facebookpagina". Er is ook een nieuw logo ontworpen. Rijk van Vulpen is al 53 jaar werkzaam bij het bedrijf dat ooit door zijn vader en oom werd gestart, sinds 1985 directeur en sinds 1997 directeur-eigenaar. Hij zal betrokken blijven met vooral het snijwerk en ontwerpen. (RH; bron: *De Orgelvriend, maart 2017*)

Het nieuwe logo van Van Vulpen (www.vulpen-orgel.nl)

Onderhorst-kabinetorgel voor Het Orgelpark

Onderhorst-kabinetorgel in de
Oude Kerk

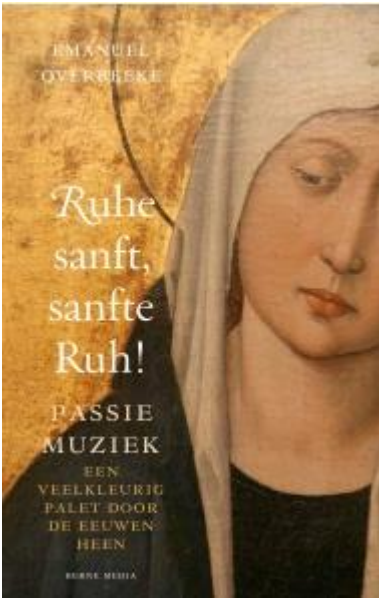
Het Orgelpark in Amsterdam heeft er weer een orgel bij: het kabinetorgel dat de Amsterdamse orgelmaker Deetlef Onderhorst in 1767 voor een tot nog toe onbekend gebleven opdrachtgever bouwde. Het kreeg in 1848 een plaats in het 'Oudeliedenhuis' te Amsterdam. In 1977 werd het geplaatst in de Oude Kerk in dezelfde plaats. Ondanks een grote onderhoudsbeurt in 2001 wilde de Oude Kerk er afstand van doen, omdat het in de praktijk 'te klein van toon' was voor de grootse akoestiek van de kerk. Het orgel is inmiddels 'terughoudend' gerestaureerd door Elbertse Orgelmakers en is op 6 mei in gebruik genomen met bespelingen door Matteo Imbruno (organist van de Oude Kerk) en Jacob Lekkerkerker en een lezing over de historie en karakteristieken van het 18e-eeuwse Nederlandse huisorgel door Gerrit

Hoving. (RH; bron: *De Orgelvriend*, nr.3, april 2017)

Nieuwe uitgaven

Ruhe Sanfte - passiemuziek

Wie 'passiemuziek' zegt, denkt automatisch aan de vele uitvoeringen van *Passionen* van Bach. Al decennialang blijkt in deze Nederlandse 'Passie-cultuur' ontuitroeibaar. Het maandblad ZingMagazine voert elk jaar een onderzoek uit om haar Passiebarometer te kunnen publiceren en die 'druk' in ongewijzigd hoog! Waar Vlaanderen in 2017 maar 5 *Passionen* van Bach kende (3x Mattheus; 2x Johannes) waren er in Nederland maar liefst 247 (171x Mattheus; 72x Johannes en 4x Lukas), in totaal 13 méér dan in 2016. Opvallend is de opkomst van Johannes (13 meer dan in 2016) ten opzichte van de Mattheus (19 minder dan in 2016).

Een paar maanden geleden kwam van de hand van musicoloog Emanuel Overbeeke het boek 'Ruhe sanfte, sanfte Ruh! Passiemuziek' uit. Terecht stelt hij dat er "veel meer muziek geschreven is voor Pasen en de lijdenstijd". Het boek gaat "grotendeels over de paasmuziek naast Bach", waarbij de term Pasen in het boek gehanteerd wordt "in de hedendaagse, seculiere populaire betekenis van het woord. Daarin zijn de passie- en lijdenstijd (die uitmondt in Goede Vrijdag) en de paastijd (waarin de opstanding uit de dood wordt gevierd) samengevloeid tot één conglomeraat van evenementen". Voor de meeste behandelde componisten waren passie en Pasen aparte begrippen, maar kennelijk wil de auteur toegeven aan de moderne mens, die bijvoorbeeld naar de

Mattheus-Passion gaat in Naarden om 'erbij te horen'. Het liturgische en rituele is voor die luisteraar vele stappen te ver. Secularisatie viert hoogtij.

Gelukkig start het boek met een beschrijving van de uitvoerige en complexe liturgie van Witte Donderdag, Goede Vrijdag en Stille Zaterdag.

Er zit een onlogische 'knik' in het boek, want hoofdstuk 3 (De passie tot Bach) en hoofdstuk 8 (De passie na Bach) worden onderbroken door de hoofdstukken *Stabat Mater*, *Lamentatie*, *Zeven laatste woorden* en *Instrumentale muziek*. Over Bach zelf dus nauwelijks informatie!

De geschiedenis start bij Overbeeke met de gregoriaanse passieverhalen en eindigt bij 21ste eeuwse componisten als Rihm, Golijov, Goebaidolina en Dun, die zich in meer of mindere mate expliciet afzetten tegen Bach.

Het voordeel van dit boek is, dat Overbeeke in korte, duidelijke en goed leesbare stukjes de behandelde componisten en composities weet neer te zetten. Steeds is er aandacht voor de tekst en de toonzetting, gerelateerd aan de periode van componeren, welke loopt tot in onze eeuw. Dus bijvoorbeeld het *Stabat Mater* van Pergolesi tot Jenkins, de *Lamentaties* van Palestrina tot Krenek of Bernstein en de *Zeven laatste woorden* van Schütz tot MacMillan.

Bij de instrumentale muziek komen we onder andere bij de *Rosenkranz-sonates* van Biber, waarbij Overbeeke het heeft over 'De vijf verdrietige mysteries', waar een katholiek spreekt over 'de droeve geheimen'.

Zoals gezegd, is het Pasen het sluitstuk voor Overbeeke, dus hoofdstuk 9 (*Opstanding*) verhaalt in korte, ter zake kundige stukjes, van composities

van Schütz tot Mahler. Hoofdstuk 10 (Opera) lijkt op het eerste gezicht 'een vreemde eens in de bijt', maar we kennen allemaal wel de hymne *Regina coeli* uit de opera *Cavalleria rusticana* van Mascagni, welke zich afspeelt op Palmzondag. En een andere interpretatie van Pasen is aan de orde in Wagners *Parsifal*, waar het koor op 'Goede Vrijdag' kan uitroepen "Verlossing van de verlosser". Of zoals Overbeeke meldt: "In de Metropolitan Opera in New York was, zeker voor 1945, *Parsifal* met Pasen jarenlang zowat een verplicht nummer, net zoals de *Matthäus-Passion* dat nu is in Nederland. Hoofdstuk 11 (Buiten de genres) gaat met name over motetten en hoofdstuk 12 over Russisch Pasen.

Aangeduid als 'lage kunst' komen we in hoofdstuk 13 uit bij het passiespel in Oberammergau, dat al bestaat sinds 1634. Met interessante informatie met betrekking tot het opkomend antisemitisme! Datzelfde probleem (het idee dat joden schuldig waren aan de dood van Christus) speelde ook bij het passiespel in ons Limburgse Tegelen. Die tekst is ook een aantal keren herschreven. Het volgende zijpaadje zijn films over Jezus, waarbij ook *Jesus Christ Superstar* aan bod komt, maar ook *Monty Python*. Daar had ik wel iets meer over de filmmuziek willen horen. Het boek eindigt met *The Passion*, een initiatief, dat niet vanuit de kerken, maar vanuit christelijke omroepen is gekomen. Een analyse van de daarbij gekozen nummers had ook interessant geweest, maar ik denk dat Overbeeke daarvoor te klassiek is opgeleid. Wellicht een idee voor anderen?

De hoofdstukken worden afgesloten met luistertips. Een begrippenlijst, bronvermelding en personenregister sluiten het boek af. (*Ruud Hoogenboom*)

* Emanuel Overbeeke, *Ruhe sanfte, sanfte Ruh! Passiemuziek; een veelkleurig palet door de eeuwen heen*, ISBN 978 90 8972 120 4, € 17,50.

Jan Bogaarts gepromoveerd op de orgelbouwers Smits

Op dinsdag 9 mei 2017 promoveerde Jan Bogaarts aan de Radbouduniversiteit Nijmegen op het werk van de orgelbouwers Smits. Jan Bogaarts was in zijn werkzame leven onder meer hoofdvakleraar koördirectie aan het Brabants Conservatorium (1969-1983) en het Koninklijk Conservatorium (1983-1993). Tevens was hij docent Muziekwetenschap aan de Rijksuniversiteit Utrecht en dirigent van het Utrechts Studenten Gregoriaans Koor. Vanaf 1967 is hij orgeladviseur.

In zijn dissertatie gaat Bogaarts uitgebreid in op de maatschappelijke, culturele en religieuze omstandigheden in de zuidelijke Nederlanden in de 19e eeuw. In deze periode kwamen drie generaties Smits als orgelmaker tot grote bloei. Omstreeks 1818 stichtte Klaas Smits (1791-1831) een orgelmakerij te Reek. Vanaf 1826 ging zijn jongere broer Frans (1800-1876) hem als orgelmaker bijstaan en van 1831-1876 leidde hij het bedrijf. De drie generaties Smits maakten honderden orgels, Met de vroegtijdige dood van

Frans Smits (III) in 1928 kwam er een einde aan het bedrijf. Op dit moment zijn er nog maar 36 Smits-orgels, grotendeels op de oorspronkelijke locatie en in ongewijzigde toestand!

Kenmerkend zijn de hoge artistieke kwaliteit (in vormgeving en klank), gebruik van het beste materiaal, traditioneel in dispositie-ontwerpen met Rijnlandse en Franse invloeden. Met name de orgels van Frans Smits (I) behoren tot de top van de 19e-eeuwse Europese orgelbouw.

Van de dissertatie is bij Walburgers een handelseditie verschenen. (*Ruud Hoogenboom*)

* Jan Bogaarts, *De Orgelmakers Smits, Bloeitijd van de Brabantse Orgelkunst*, € 69,50, www.walburgers.nl, ISBN 9789462492400.

Organ plus one

In de 9-delige serie 'Organ plus One' verscheen onlangs het laatste deel. Deze serie richt zich op de semi-professionele kerkmusici en omvat muziek uit het gehele liturgische jaar, die uiteraard ook geschikt is voor recitals en kleine concerten. Dit laatste deel betreft werken van Driekoningen tot Pinksteren in originele zetting en in bewerking voor vier partijen door de uitgever Carsten Klomp. Ook zijn er solo-partijen voor C-, Bes-, Es- en F-instrumenten. De vrije composities van componisten als Edvard Grieg, Eugène Gigout, Théodore Dubois, Charles-Marie Widor en Louis Vierne staan ten behoeve van het gebruik in de kerk in de toonsoort van de Lutherse hymnen. Voorbeelden van koraalzettungen zijn Sigfrid Karg-Elert's *Wie schön leuchtet der Morgenstern*, Johann Gottfried Walther's *Nun bitten wir den Heiligen Geist*, Johann Ludwig Krebs' *Komm, Heiliger Geist*, Herre Gott en Karl Hoyer's *Geist des Glaubens, Geist der Stärke*. (RH)

* Organ plus One. Epiphany - Whitsuntide. Original Works and Arrangements for Church and Concert. Edited by Carsten Klomp. Bärenreiter-Verlag 2017. Score with four parts. BA 8502. € 18.95.

De viering van het 100-jarig bestaan van de KDOV is verschoven naar

zaterdag 25 november 2017

Noteer deze datum in uw agenda.